

שיחות צבא הלוי

פרשת פנחס תשפ"ד

בגודל מעלת ההספד ובמיתת רבינו הקדוש

(מסכת כתובות דף ק"ג ע"ב, ודף ק"ד ע"א)

"ונאספת אל עמיד גם אתה, כאשר נאסף אהרן אחיך" (במדבר פרק כ"ז פסוק י"ג).

א. בגמרא במסכת כתובות (דף ק"ג ע"ב), איתא שרבי אמר "הושיבו ישיבה לאחר שלושים יום, דלא עדיפנא ממשה רבינו, דכתיב 'ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום' (דברים ל"ד ח'), תלתין יומין ספדין ליה ביממא וליליא, מכאן ואילך ספדו ביממא וגרסי בליליא, או ספדו בליליא וגרסי ביממא, עד דספדי תריסר ירחי שתא, [כלומר, רבי ביקש שלא יבטלו את הלימוד בישיבה, כדי להספידו כל שנת האבל, אלא שיושיבו ישיבה ללמוד תורה מיד לאחר שלשים יום, לפי שהוא לא עדיף ממשה רבינו, דכתיב באבל, 'ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום', ומספרת הגמרא, שהשלשים יום הראשונים הספידו את רבי ביום ולילה, ואחר כך הספידו ביום, ולמדו תורה בלילה, או שהספידו בלילה ולמדו ביום, עד שהספידו כל שנים עשר חדשי שנה], ומבואר שכל השלשים יום הראשונים היו סופדים לרבי ביום ובלילה, עד שלא נותר להם שום זמן לגרסא וללמוד, ורק אחר שלשים יום היו סופדים ביום וגורסים בלילה, או איפכא.

ובמסכת תמורה (דף ט"ז ע"א), איתא "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר להם לא בשמים היא, וכו', במתניתין תנא אלף ושבע מאות קלין וחמורין, וגזירות שוות, ודקדוקי סופרים, נשתכחו בימי אבלו של משה". ולפי זה יש לשאול היאך לא היו יראים להספיד את רבי שלשים יום ביום ובלילה, בלא שנותר להם זמן לגרוס, והרי אפשר שגם להם ישתכחו ההלכות כמו שהיה בימי משה.

ונראה ליישב בהקדם הא דאיתא בתמורה (שם), בהמשך הגמרא "אמר רבי אבהו אף על פי כן החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו", ועל פי זה יש לומר, שבאמת תועלת ההספד רבה כל כך ללמוד מדרכיו, וכדמבואר בכתובות (שם ע"א), שיצתה בת קול ואמרה "כל דהוה באשכבתיא דרבי, מזומן הוא לחיי העולם הבא", וממילא סברו דאף אם איתא שישתכחו ההלכות, הרי שכתוצאה מהמעלות שקיבלו מהספידו של רבי, יוכלו להחזירם בפלפולם, וכמו שהיה אצל עתניאל בן קנז.

ועוד איתא בגמרא (בתמורה שם), "תנא, הוא עתניאל, הוא יעבץ, ומה שמו, יהודה אחי שמעון שמו, עתניאל, שענאו קל, יעבץ, שיעץ וריבץ תורה בישראל, ומנלן שענאו קל, דכתיב 'ויקרא יעבץ לאלקי ישראל לאמור, אם ברך תברכני, והרבית את גבולי, והיתה ידך עמדי, ועשה מרעתי, לבלתי עצבי, ויבא אלוקים את אשר שאל' (דברי הימים א', ד' י'), אם ברך תברכני, בתורה, והרבית את גבולי, בתלמידים, והיתה ידך עמדי, שלא ישתכח תלמודי מלבי, ועשה מרעתי, שידמנו לי ריעים כמותי, לבלתי עצבי, שלא ישגבני יצר הרע מלשנות, אם אתה עושה כן מוטב, ואם לאו הריני הולך לנסיי לשאול, מיד ויבא אלוקים את אשר שאל", עיי"ש.

ועיין בזה בספר שיחות מוסר להגר"ח שמואלביץ (מאמר י' תשל"א), שכך צריכה להיות בקשת בן תורה מהקב"ה, שיחננו בתורה, שעליו לחוש בכל נימי נפשו כי אם הוא זוכה לתורה מוטב, ואם לאו הרי הוא הולך ח"ו לשאול בלי תקוה, והמבקש רחמים בהרגשה כזאת נענה מיד. ולולי דמסתפינא היה אפשר לומר שגם מעלותיו של עתניאל בן קנז, היו מכח הספידו של משה רבינו, ועכ"פ משום כך לא היו יראים להרבות בהספד של רבינו הקדוש.

ב. עוד איתא בכתובות (דף ק"ד ע"א), "ההוא יומא דנח נפשיה דרבי, גזרו רבנן תעניתא, ובעו רחמי, ואמרי כל מאן דאמר נח נפשיה דרבי, ידקר בחרב, סליקא אמתיה דרבי לאיגרא, אמרה עליונים מבקשין את רבי והתחתונים מבקשין את רבי, יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים, כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא וחלץ תפילין ומנח להו וקמצטער, אמרה יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים, ולא הוו שתקי רבנן מלמביעי רחמי, שקלה כוזא שדייא מאיגרא לארעא, אישתיקו מרחמי, ונח נפשיה דרבי, [פירוש, באותו יום שרבי נפטר, גזרו רבנן לפני פטירתו, תענית, ובקשו רחמים, ואמרו 'כל מי שיאמר שרבי נפטר ידקר בחרב, עלתה אמתו של רבי אל הגג, ואמרה [בתפילה], המלאכים, [שהם העליונים], מבקשים את רבי שיבוא למחיצתם, והאנשים שבארץ, [שהם התחתונים], מבקשין את רבי שישאר עמם, יהי רצון שיכופו התחתונים את רצונם על העליונים, וישאר רבי בחיים, אך כיון שראתה אמתו של רבי, כמה פעמים, שרבי נכנס לבית הכסא, וחלץ את התפילין כדי שיוכל להכנס לבית הכסא, ובצאתו מבית הכסא חזר והניח את התפילין, ושרבי מצטער בחליצה של התפילין ובהנחתן, אמרה [בתפילה], 'יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים, ולמרות שהודיעה אמתו של רבי את צערו ברבים, לא הפסיקו רבנן מלבקש רחמים על רבי שישאר בחיים, אז לקחה אמתו של רבי כד חרס, וזרקתו מהגג על הארץ, ומקול הנפץ בשבירת הכד, הפסיקו רבנן מלבקש רחמים על רבי, רגע, ובאותו הרגע שהפסיקו מתפילתם, נח נפשיה דרבי].

ובגליון הש"ס ציין לר"ן בנדרים (דף מ' ע"א, ד"ה אין), שכתב "נראה בעיני דהכי קאמר פעמים שצריך לבקש על החולה שימות, כגון שמצטער החולה בחליו הרבה, ואי אפשר לו שיחיה, כדאמרין בפרק הנושא, דכיון דחזאי אמתיה דרבי דעל כמה זימנין לבית הכסא ואנח תפילין וקא מצטער, אמרה יהי רצון שיכופו העליונים את התחתונים, כלומר דלימות רבי.

ובתוספות במסכת כתובות (שם, ד"ה ומנח תפילין), הקשו "ואף על גב שחולי מעיים פטורין מן התפילין, לפי שאין יכולין לזוהר היטב, אבל רבי היה מנהיג עצמו בקדושה יותר מדאי, והיה יודע היטב לזוהר".

אולם אכתי קשה שהרי ראתה מצטער, והרי מצטער גם כן פטור מתפילין, כמבואר בשו"ע (בסימן ל"ח ס"ט), "מצטער, ומי שאין דעתו מיושבת עליו ונכונה, פטור מפני שאסור להסיח דעתו מהם".

וצריך לומר דאותו צער שהיה לרבי, לא היה גורם לו שיסיח דעתו, ומכל מקום מפני צער זה, החליטה אמתיה דרבי שעדיף לו שימות, ומבואר שם בכתובות, שעל פי כן, רבנן בעו רחמי עליה, והועילה תפילתם, שכל זמן שהתפללו לא מת רבי, וצריך ביאור מאי סברו רבנן, ואין משמע שרבנן חלקו על זה גופא, וסברו שאין זה במצב "שמצטער החולה בחליו הרבה, ואי אפשר לו שיחיה", שעל זה כתב הר"ן שיש להתפלל עליו כן, משום שבגמרא לא משמע שהשפחה עשתה שלא כהוגן.

ונראה דהאמת היה כאמתיה דרבי, שטובת החולה במצב זה היה שימות, וכדברי הר"ן בנדרים, שבאופן זה צריך להתפלל עליו שימות, אולם אף שטובת החולה כך, מכל מקום טובת כלל ישראל היא שיהא רבי ביניהם, ולזאת התפללו לטובת כלל ישראל שיחיה, אבל שפחתו של רבי הרי אינה ישראלית גמורה, שהרי היא שפחה כנענית, וביותר יש לומר דיעוין ברא"ש במסכת ברכות (דף כ' ע"א), שאיש הרי הוא בכלל ערבות, וכתב "ועליו הוא להצילן מן העון, ולפטור אותן מן המצות, אבל אשה אינה בכלל הערבות", עיי"ש, ולכך אמתיה דרבי לא היתה משתדלת לטובת כלל ישראל, אלא משתדלת רק לטובת רבי, ולזאת התפללה עליו שימות.

ומכל מקום תפילתם היתה עדיפא על שלה, שכל זמן שהם התפללו לא מת רבי, והוצרכה להפריעם מתפילתם, ורק אז הועילה תפילתה.

צב"א הקל"י

ד' צב"א אלו שטינברג שליט"א

תשפ"ד

265 גליון

פרשת פנחס

מתי נתכחן פינחס

איתא בזבחים ק"א ע"ב ד'א"ר אלעזר א"ר חנינא לא נתכחן פינחס עד שהרגו לזמרי, דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, רב אשי אמר עד ששם שלום בין השבטים שנאמר וישמע פינחס הכהן ונשיאי העדה וראשי אלפי ישראל וגו', ואיך נמי הכתיב והיה לו ולזרעו אחריו, כי כתיב והוא בברכה הוא דכתיב וכו', ובפירוש"י עה"ת פ' פינחס (במדבר כ"ה י"ג) כ' ברית כהנת עולם שאע"פ שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחן, אבל פינחס שגולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן

וכן שנינו בזבחים לא נתכחן פינחס עד שהרגו לזמרי, עכ"ל.

ובפ' שמיני כתיב (ויקרא י' י"ד) "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום שהור אתה ובניך ובנותיך אתך וגו'", ומבואר שגם בנות אהרן היו יכולות לאכול חזה ושוק בשמיני למילואים, והרי לא מצינו שהבנות נמשחו, ואיירי בבנות שגולדו לו קודם המשיחה, שהרי אז נמשחו, ומ"ש מפינחס דכיון שלא נמשח לא היה כהן, וד"ה הק' בפ"י ר' חיים מבעלי התו' עה"ת פ' שמיני, (הובאו דבריו בס' כנסת ראשונים על זבחים דף ט"ז אות כ"א).

וכ' ה"ל ואת למ"ד מפני אנינות נשרף מפני מה לא אכלו פנחס שלא היה אונן, וי"ל שלא נתכחן פנחס עד שהרג לזמרי לפי שהוא גולד קודם המשיחה, והמשיחה אינה מועלת אלא לאותן שגולדו לאחריו כן דכתיב והיתה לכם למשחת עולם ולכהונת עולם לזרותיהם מכאן ואילך מועיל, ואת' והבנות שגולדו קודם המשיחה דעל כרחין קודם שגולדו שהרי מקרא זה דמשיחה נאמר בה' ימי מילואים, ואנן בה' קיימין וא"ל רחמנא אתה ובניך ובנותיך אם כן כשמתו שני בני אהרן היכי אכלו, וי"ל דלא גרעי מעבד ואמה דכיון שהם קנין כספו אוכלים כדאמר' המורס מהם כיוצא בהן בתו נמי כיון דיכול לקדשה אף למנוול או למוכה שחין אם ירצה קנין כספו קרינן בה' עכ"ל.

האם היה משוח מלחמה קודם שהרג זמרי

בדעת זקנים מבעה"ת ר"פ פנחס כ' וז"ל והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' שיהא משוח מלחמה מכאן ואילך, וזש"ה במלחמת מדין אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא וכו', מכאן אמרו ר"ל דלא נתכחן פנחס עד שהרגו לזמרי, ובהכי ניחא מה שהעולם מקשים היאך הרג פנחס את זמרי ונטמא למת, דאיכא למימר דעד עכשיו לא נתנה כהונה אלא לאהרן ולבניו אבל לבני בניו לא, וגם במילואים תמצא כתיב לאהרן ולבניו תעשה כהונת ולא לבני בניו, ועוד י"ל דהניחו לזמרי גוסס ולא מת ממש וגוסס אינו מטמא, ועל זה הק' הר"ר שמואל שהרי משמיני למילואים היה פנחס משוח מלחמה שכן מונה שמחה זו בשבע שמחות שהיתה אלישבע אשת אהרן יתירה על האחרים שהיה בן בנה משוח מלחמה (כדאי' בדף ק"ב ע"א), ושמה משם נתן לו להיות משוח מלחמה אבל לעבודה ולזרות לא, וכאן ניתנה לו הכהונה לכל מילי ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם עכ"ל, וצ"ב איך אפשר שהיה משוח מלחמה ולא היה כהן, ועו"ק דמל"נ אם היה משוח מלחמה איך נטמא לזמרי, אא"כ נימא כהתי' השני שכ' לעיל שהניחו גוסס ולא מת ממש וצ"ע, ועל בהר אפרים על הוריות סי' י"ח מש"כ בזה.

חילוק בין קדושת כהן לקדושת כהנת

וה' דהנה נשים כהנות יש בהם דין כהונה לענין אכילת תרומה שהרי בת כהן אוכלת בתרומה, אבל לענין עבודה אין להם דין כהונה אלא הם זרות, וכמבואר בל' הרמב"ם פ"ט מביאת מקדש ה"א ז"ר שעבד במקדש עבודתו פסולה וחיוב מיתה בידי שמים, שנאמר והזר והזר והזר הקרב זימת, מפי השמועה למדו שאין חיוב מיתה זה אלא לקרב לעבודה, והיכן הזהיר עליו חזר לא יקרב אליכם, אי זהו זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים, שנאמר וערכו בני אהרן והקטירו בני אהרן בני אהרן ולא בנות אהרן...! ומשמע פשוט ל' הרמב"ם ששנים הן זרות ויש עליהם חיוב מיתה אם יעבדו, (ואמנם במל"מ בדרך מצותיך ח"ג ד"ה עוד אני מסתפק חקר בזה אם הווי זרות או שאין עליהם אלא איסור עשה, אך דבריו צ"ע דלכא' מפורש ברמב"ם שיש עליהן דין זרות), ומבואר שיש דין כהונה לגבי אכילת תרומה ויש דין כהונה לענין עבודה.

אם לפינחס היה קודם לכן קדושת כהנת

ולפ"ז נ' שכל מה שהוצרכו משיחה בשבעת ימי המילואים הוא רק לענין עבודה, אבל לענין דין כהונה לגבי תרומה לא היו צריכים את כל סדר שבעת ימי המילואים, וא"ש שבנות אהרן היו יכולות לאכול בתרומה ובמורס מקדשים קלים דע"ז לא היה צריך משיחה, וכמו כן היה פינחס עצמו יכול לאכול בתרומה ובמורס מקדשים קלים גם קודם שהרגו לזמרי דלא גרע מבנות אהרן, ורק לענין דין כהונה של עבודה ואכילת קדשי קדשים לא, ולזה הוא דאמר' שרק אהרן ובניו נתקדשו ולא נתכחן פינחס עד שהרגו לזמרי, ולפ"ז נמצא שלפנחס קודם שהרגו לזמרי ג"כ היה קדושת כהונה אלא שהיתה זו קדושה השוה לקדושת כהנות ולא לקדושת כהנים. ועפ"ז י"ל שלענין דין משוח מלחמה א"צ דרגת כהונה של כהן, ואמנם א"א למנות אשה למשוח מלחמה אך זה אינו משום שצריך קדושת כהונה של כהן אלא משום שבזה בעיני איש, אבל א"צ קדושת כהונה של כהן, וכמו כן י"ל לענין מה שצריך בסנהדרין שיהיו בה גם כהנים שא"צ בזה קדושת כהונה של כהן אלא סגי גם בקדושת כהונה של כהנת, אף שכחנת אינה ראוי' לזה משום שאין אשה כשרה לדון, (וע' תוס' ב"ק ט"ו ע"א שדנו אם אשה כשרה לדון, ואם כשרה לדון אולי ח"נ סגי בזה בכחנת).

ועל בקורן אורה שכ' ג"כ ע"ד"ר בדעת רב אשי דלא נתכחן פינחס עד ששם שלום בין השבטים, שבאמת היה לו כל דיני כהונה משהרג לזמרי ורק שלענין עבודה לא היה כהן עד ששם שלום בין השבטים, אלא דלפמ"ש"נ היה לו דין כהונה כמו לכהנת מתחילה אף קודם שהרג לזמרי, ושור'ר במשך חכמה פ' קרח על הפסוק כל טהור בביתך יאכל אותו שכ' ויתכן למ"ד לא נתכחן פנחס עד ששם שלום בין השבטים א"כ קאמר שפנחס יאכל חזה ושוק גם בבורים כיון שבנותיו אוכלים כן יאכל גם פנחס ובניו והבן, והן הן הדברים וכמ"ש.

[אבל שוב הראוני בחזו"א בהערות קדושין דף ל"ו א' שכ' ונראה דפנחס קדם שזכה לכהונה לא אכל בתרומה ולא לקח מתנות כהונה, ובנות אהרן אכלו בתרומה וקבלו מתנות כהונה מפני שאינן בכהונה עקרים אלא נטפלין].

[א.ה. עו"ל"ד דבד' רבינו חיים הנ"ל מבואר דהבנות אוכלות בתרומה ובקדשים מדין קנין שיש לאביהן בהן, דכ' דלא גרעי מעבד ואמה, דכיון שהם קנין כספו אוכלים כדאמר' המורס מהם כיוצא בהן, בתו נמי כיון דיכול לקדשה אף למנוול או למוכה שחין אם ירצה, קנין כספו קרינן בה', ולפ"ז בפנחס ל"ש זה].

איסור טומאת כהנים אם תלוי בקדושת כהן או בזכר

אולם לענין ליטמא למתים היה אפ"ל שהרי אשה נתמעטה מאיסור טומאת כהנים, וא"כ אפשר שאין זה משום שד"ז נאמר באיש ולא באשה, אלא משום דזה תלוי בקדושת כהונה של כהן ולא בקדושת כהונה של כהנת, וע"כ בפנחס שלא היה לו קדושת כהונה של כהן לא היה בה איסור ליטמא למתים וע"כ היה יכול להרוג את זמרי. ובקדושין ל"ו א' ס"ל לאיסי שנישים אין מצוות על לאו דלא יקרוה קרחה, וא"ל בגמ' 'אביי אמר היינו טעמא דאיסי, דגמר קרחה קרחה מבני אהרן, מה להלן נשים פטורות, אף כאן נשים פטורות, ואם הילפתא דבני אהרן ולא בנות אהרן גבי טומאת כהנים אינה חילוק בין זכרים לנקבות, אלא בין קדושת כהן לקדושת כהנת, איך אפשר ללמוד מזה שקרחה בישראל הוא רק בזכרים ולא בנקבות, וצ"ע.

בתי שפינחס הניח את זמרי גוסס

ומש"כ בדעת זקנים מבעיה"ת שהניחו לזמרי גוסס וגוסס אינו מטמא, יש להעיר שבניזיר דף מ"ג איכא מ"ד דאסור גם בגוסס, אך ע' בניזיר ד' ע"ב שהוכיחו בגמ' שניזיר שמשוין אין מוזהר ליטמא למתים ממה שהרג פלישתים ולקח בגדיהם וקאמר בגמ' 'ודילמא גוססים שוינהו, וכו' בפ"ה הרא"ש 'אפ"ל למ"ד פ' ג' מינין דניזיר אסור ליגע בגוסס, הכא לאו גוססים ממש אלא סמוכים לגוססים, ונ"ל לחלק בין גוסס בידי שמים לגוסס בידי אדם, ולפ"ז א"ש.

אם בני פנחס שכבר נולדו נתקדשו

הנה להסוברים שפנחס לא נתכחן מעיקרא רק אחר שהרג את זמרי, א"כ כל צאצאי פנחס מעיקרא לא היו ראויים להיות כהנים, ורק אחר שהרג את זמרי ונתקדש פנחס הרי שגם צאצאיו הם כהנים, ויש לזון עוד שאם היו לו בנים בשעה שנתקדש אחר שהרג את זמרי הרי הם לא נתקדשו, וכמו שהוא עצמו לא נתקדש כשקדשו את אהרן, או שג"ז נכלל במה שנאמר לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם.

למה אין אומרים בקדושתו של פינחס

והנה כל כהן שעולה לדוכן מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, ויש מקשים שאם הוא מזרע של פינחס א"כ הרי לא נתקדש בקדושתו של אהרן אלא בקדושתו של פינחס. ואפשר שקדושת כהונה קרויה על שם אהרן, או י"ל שאילו פינחס היה משבט אחר הרי לא היה נעשה כהן בשכר הריגת זמרי אלא היה לו שכר אחר, ורק כיון שהיה מזרע אהרן ע"כ ניתן לו שכר להיות כהן, וי"ל עוד עפמש"כ לעיל בשם המשך חכמה שגם קודם לכן היה לו קדושה לאכול תרומה כמו כהנת, והרי לפ"ז לענין אכילת תרומה שמברכים אשר קדשנו בקדושתו של אהרן כמש"כ הרמב"ם סוף הל' תרומות, ובזה ודאי גם דרעו של פינחס בכלל, וכל הקול' לענין ברכת כהנים וכדו'. אך לפ"ז שפיר י"ל שכיון שהיתה לו כהונה כמו כהנת הרי אחר שהרג את זמרי הורחבה לו קדושת כהונה שהתא' לו קדושת כהן, וא"כ שפיר תלי בקדושתו של אהרן.

בן ובת בירושת גוי

במדבר פרק כז (ח) "ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו". ברש"י יבמות ס"ב א' כ' שבירושת ב"נ בן ובת שוין. ושמעתי מכ' רבינו הגר"ל שליט"א שק' ע"ז שבס' איוב פרק מב (טו) כתיב גבי בנות איוב, ויתן להם אביהם נחלה בתוך אחיהם, למ"ד בב"ב ט"ו ב' שאיוב היה מאומות העולם, וא"כ מה החידוש שנטלו נחלה בתוך אחיהם, [א.ה. אולי נתן להם כבר בחייו]. [א.ה. יעו"ל באוה"ח פ' ויצא כשאמרו רחל ולאה ליעקב על לכן 'הלא נכרית נחשבנו לו כי מוכרנו', 'הלא נכריתו נחשבנו לו כבר שמכרנו, זה לך האות שאין אנו אצלו במדרגת בנים, וממילא יצו עליהן לבל ירשו בו, הגם שבמשפטי הגויים אפשר שהבנות ירשו, ואון יוכיח, וכמעשה רשב"ג ואחותו].

פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה

במדבר פרק כז (בב) "ויעש משה כאשר צוה ה' אתו ויקח את יהושע ויעמדה לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה", (כג) "ויסמך את ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה". בב"ב ע"ה א' א"ל 'זקנים שבאותו דור היו אמרים פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, והביאו בשם ספר נפתלי שבע רצון פ' בהעלותך שהביא בשם קרובו הג"ר אשר אביו של הגאון בעל שאגת אריה למה דוקא זקנים היו אומרים כן, משום שכל העם לא ראו לבנה כל השנים ורק הזקנים שהיו זוכרים שראו לבנה קודם שהיו עניי כבוד.

והנה בר"ה ג' א' 'וישמע הכנעני מלך ערד, מה שמועה שמע, שמע שמת אהרן, ונסתלקו עניי כבוד, וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל. ולפ"ז הרי משכח"ל ד' התוספתא גבי ירדת מן ב"רה בשנת הארבעים אחר שמת אהרן, ולפ"ז שוב למה רק הזקנים אמרו פני יהושע כפני לבנה הו"י כולם ראו את הבנה אחר מיתת אהרן, [א.ה. ביערות דבש [ח"ב דחוש ב] כ' דחזרו לאחור ל' יום, וא"כ חזרו קודם ר"ה].

אך בתוספתא סוטה פ"א ה"ד א' 'מת אהרן בטל עמוד הענן וחזרו שניהם בזכות משה, מת משה בטלו שלשתן ולא חזרו', והנה אהרן מת באב כמבואר בפ' מסעי (במדבר פ"ג פ"ח), ואם חזרו עניי כבוד קודם אמצע החודש א"ש שלא ראוי לבנה מלאה. [א.ה. ביערות דבש הנ"ל כ' דחזרו לאחור ל' יום, וא"כ לא חזרו קודם אמצע החודש].

ובעיקר מה שאמרו זקנים שבאותו דור אמרו כ' הובא בשם הגר"א בס' קול אליהו פ' פינחס, שהרי באו לומר את החילוק בין משה ליהושע, והרי היה אפשר לומר שפני יהושע כפני לבנה הם עתה בצעירותו וגם פני משה בשני צעירותו היו כפני לבנה, ולזה אמרו שזקנים אמרו שפני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, והיינו שפני משה גם בצעירותו שהיה בשני יהושע עתה היו כפני חמה.

*

כ"ו ה' "משפחת החנכ"ל, וכ' רש"י 'לפי שהיו אומות מבזין אותם ואומרים מה אלו ביוחסין כו', צ"ע למה נכתב ד"ז דוקא כאן ולא בפ' במדבר. ויתכן ע"פ ד' חז"ל שהיו מבזין את פינחס והיו אומרים שהיה אבי אמו מפטם עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל, וא"כ י"ל שביזוי א' מביא לביזוי אחר.

הוצאות הדפסה לשבוע בין 80 ל130 ש"ח